

1

איוב שהיה מיועצי פרעה, דכתיב בו איוב א. א. איש תם וישר, אמר לו הנו בידך. אמר הקדוש ברוך הוא עד שהיה מתעסק עם איוב, ישראל עולים לים ויורדים, ואחר כך אציל את איוב, והוא שאמר איוב איוב טז, יב שְׁלו הִייתי ויִפְרַרְנִי, אמר איוב שְׁלו הִייתי בעולם ויִפְרַרְנִי ואִסֹּז בְּעַרְפִי ויִפְצַּעַנִי, כדי לעשות אותי לעמו למטרה, שנאמר איוב טז, יב ויִקִּימֵנִי לוֹ לְמִטְרָה, וכתיב איוב טז, יא יִסְגִּירֵנִי אֶל אֵל עוֹלָם, מִסְרֵנִי בְּיַד הַשָּׁטָן, וכדי שלא יצאו ישראל רשעים בדין, לכה הרטה אותי בידו, הוי איוב טז, יא וְעַל יְדֵי רָשָׁעִים יִרְטֵנִי, באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא למשה, משה הרי מסרתי איוב לשטן מה בידך לעשות, דבר אל בני ישראל ויסעו.

4. מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ד

שאל ר' נתן את ר' שמעון בן יוחאי וימצאה מלאך ה' (בראשית טז ז) אתה מוצא מלאך ה' בכל מקום ויאמר לה מלאך ה' וירא מלאך ה' וכאן הוא אומר ויסע מלאך האלהים, אמר לו אין אלהים בכל מקום אלא דין מגיד הכתוב שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה אם להנצל אם להאבד עם מצרים.

5. רש"י שמות פרק יד פסוק יט (פרשת בשלח)

(יט) וילך מאחריהם - להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר מלאך ה', וכאן מלאך האלהים, אין אלהים בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים בדין באותה שעה אם להנצל אם להאבד עם מצרים: ויסע עמוד הענן - כשחשיכה והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא נסע והלך לו מאחריהם להחשיך למצרים:

6. אבן עזרא הפירוש הארוך שמות פרק יד פסוק יט (פרשת בשלח)

ויסע מלאך האלהים זה היה קודם דבר אל בני ישראל ויסעו. והנה פי' וכבר נסע. וכבר הראיתך רבים כזה. ובעבור שאלה הג' פסוקים דבוקים זה עם זה, וכל אחד יש בו ע"ב אותיות, ע"כ מצאנו בספרים כתוב סימן סוד השם המפורש. ולפי דעתי בעבור, כי מספר השם הנכבד יעלה לע"ב אותיות, כאשר אפרש בפ' כי תשא, על כן כתוב ככה. ובס' רזיאל, הרוצה לעשות שאלת חלום, יקרא בתחלת הלילה פסוק, ויהי בשלשים שנה (י"ח"א, א), כי הוא ע"ב אותיות. מלאך האלהים הוא השר הגדול ההולך בענן והוא הכתוב עליו, וה' הולך לפניו יומם (שמות יג, כא). וכאשר נסע זה המלאך ההולך לפני מחנה ישראל והלך מאחריהם, נסע עמוד הענן עמו, והאומר כי מלאך האלהים הוא הענן, יראה לנו אנה מצאנו עמוד הענן נקרא מלאך האלהים. ואם המלאך הוא העמוד, למה אמר פעם אחרת ויסע עמוד הענן מפניהם? ואם השיב לנו הטעם כפול, אין משפט לשון הקדש לכפול רק הנבואות והתוכחות, רק המספר כי כן היה המעשה אין ראוי לכפול.

7. ר' חיים פלטיאל שמות פרק יד פסוק יט (פרשת בשלח)

(יט) ויסע מלאך האלהים. היינו עמוד אש שהיה הולך בלילה דכתיב לעיל וי' הולך וגו' ולילה בעמוד אש, היינו מלאך יי ואותו עמוד נסע והלך לאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם כי הענן המאיר ביום מחשיך בלילה על כן עמד מאחריהם כדי להחשיך למצרים כדכתיב ויהי הענן והחשיך כדמתרגם אונקלוס.

8. ספורנו שמות פרק יד פסוק יט (פרשת בשלח)

(יט) ההולך לפני מחנה ישראל. בעמוד האש: וילך מאחריהם. להתיך אותם תהומות שיקפאו בלב ים לפני ישראל בעברם, כדי להפוך קרקע הים לטיט כאשר יעברו מצרים אחריהם, כי לא היה צריך אז שילך עמוד הענן לפני ישראל לנחותם הדרך, כי הדרך שנעשה בבקיעת הים היה מנהיגם: ויעמוד מאחריהם. מאחרי ישראל ומאחרי עמוד האש:

9. בראשית פרק יט (פרשת וירא)

(א) וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בְּעֶרְבַּ וְלוֹט יָשֵׁב בְּשַׁעַר־סֹדֶם וַיֵּרָא־לוֹט וַיִּקָּם לִקְרֹאתָם וַיִּשְׁתָּחוּ אַפְּיָם אֲרָצָה: ... (ג) וַיִּפְצַר־בָּם מְאֹד וַיִּסְרּוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתָּה וּמִצּוֹת אֶפֶה וַיֹּאכְלוּ: ... (ז) וַיְהִי כְהוֹצִיָאם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָה עַל־נַפְשָׁךְ אֶל־תְּבִיט אַחֲרֶיךָ וְאַל־תַּעֲמֹד בְּכָל־הַפֶּקֶר הַזֶּה הַמָּלְטָה פֶּן־תִּסָּפֶה: ... (כו) וַתִּבֶּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתִּהְיֶי נָצִיב מְלַח:

10. שמות רבה (שנאן) פרשת שמות

קו). וידע אלהים - ידע שהן עתידין לומר: זה אלי ואנוהו (שמות/ ט"ו). וריב"ל אמר: ראה שהן עתידין לומר: אלה אלהיך ישראל [אשר העלוך מארץ מצרים] (שמות/ ל"ב), וידע שהן עתידים להקדים נעשה לנשמע. ורבנן אמרי: וירא [אלהים] - שעשו תשובה הבינוניים שבהם וגם הרשעים הרהרו לעשות תשובה, דכתיב: התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח (שה"ש = שיר השירים = ב). וידע אלהים - שאפילו אחד בחבירו לא היה יודע אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, וזה מכין את לבו וזה מכין את לבו ועושין תשובה, ואף על פי שעשו תשובה לא יצאו משם אלמלא זכות אברהם

שמדת הדין מקטרגת עליהם על העגל שהיו עתידין לעשות, ועל זה נאמר: ולקחתם אגדת אזוב (שמות/ י"ב) - כנגד שהשפילו עצמן לעשות תשובה כאזוב. וטבלתם בדם אשר בסף (שם/ שמות י"ב) - בזכות התורה שהן עתידין לקבל, דכתיב במתן תורה: ויקח משה את הדם (שמות/ כ"ד). והגעתם אל המשקוף (שמות/ י"ב) - שאברהם גדול לגרים, וכשם שהמשקוף גבוה, הוא גדול שבאבות. ואל שתי המזוזות (שם/ שמות י"ב) - בזכות יצחק ויעקב, ללמדך שבזכות אלו יצאו. דבר אחר: וירא אלהים - פרישות שביניהם. וידע אלהים - ידע שקרב הזמן שאמר לאברהם, ונגלה על משה להודיעו כשהיה רועה.

11. ילקוט שמעוני תורה פרשת בשלח רמז רלד

ד"א והמים להם חומה [י"ד, כ"ב] שירד סמאל ואמר לפניו רבש"ע לא עבדו ישראל עבודה זרה במצרים ואתה עושה להם נסים, והיה משמיע קולו לשר של ים ונתמלא עליהם חמה ובקש לטבען, מיד השיב לו הקדוש ברוך הוא שוטה שבעולם וכי לדעתם עבדו והלא לא עבדו אלא מתוך שעבוד ומתוך טרופ דעת ואתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון, כיון ששמע שר של ים אותה חמה שנתמלא על ישראל החזירה על מצרים שנאמר וישובו המים [י"ד, כ"ו] ששבו מישראל על מצרים:

12. זהר מנוקד/תרגום/ חלק ב דף קע/ב

אֵלָא, בְּזִמְנָא שְׁיִשְׂרָאֵל עֲבָרוּ לִים וְרָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקַרְעַ לְהֵם אֶת יָם סוּף, בְּאֵרְהֵב, אוֹתוֹ מְמַנָּה עַל מִצְרַיִם, וּבְקָשׁ דִּין מִלְפָּנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר לְפָנָיו, רַבּוֹן הָעוֹלָם, לְמָה אַתָּה רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת דִּין עַל מִצְרַיִם וְלְקַרְעַ אֶת הַיָּם לְיִשְׂרָאֵל, הֲרֵי כָלָם רָשָׁעִים לְפָנֶיךָ, וְכָל דָּרָכָךָ בְּדִין וְנֶאֱמַת? אֵלָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְאֵלָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. אֵלּוּ בְּגִלּוּי עֲרִיּוֹת, וְאֵלּוּ בְּגִלּוּי עֲרִיּוֹת. אֵלּוּ שׁוֹפְכֵי דָמִים, וְאֵלּוּ שׁוֹפְכֵי דָמִים. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הָיָה קָשָׁה לְפָנָיו לַעֲבֹר עַל דָּרָךְ הַדִּין. וְהֲרֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ נוֹסְעִים עַל הַיָּם, שְׁפָתוֹב (שמות יד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מֶה תַּעֲשֶׂךָ אֵלַי דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ. וְהָיָה קָשָׁה לְפָנָיו לַעֲבֹר עַל הַדִּין וְלְקַרְעַ לְהֵם אֶת יָם סוּף, וְאֵלְמָלָא שְׁהַשְׁגִּיחַ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזִכּוֹת אַבְרָהָם שְׁהַקְדִּים בְּבִקְרָ לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת רַבּוֹנוֹ וְרָצוֹנוֹ, כְּפָתוֹב (בראשית כב) וַיִּשְׁפֹּם אַבְרָהָם בְּבִקְרָ - כָּלָם הָיוּ אוֹבְדִים בָּיָם, מִשּׁוּם שְׁבָכָל אוֹתוֹ הַלִּילָה הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִין עַל יִשְׂרָאֵל.

13. שמות פרק ג פסוק א - יב (פרשת שמות)

(א) וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֶה אֶת־צֹאן יִתְרוֹ חֹתָנוֹ פֶּהָן מִדִּנּוֹ וַיִּנְהַג אֶת־הַצֹּאן אַחֲרֵי הַמִּדְבָּר וַיָּבֹא אֶל־הָרֹאשׁ הַהוּא תְּרַבֶּה: (ב) וַיֵּרָא מִלֹּאֶה ה' אֵלָיו בְּלִבְת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֵּרָא וְהָיָה הַסִּנֵּה בָּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסִּנֵּה אֵינּוּ אֶפֶל: (ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶסְרֶה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמַּרְאָה הַגָּדֹל הַזֶּה מִדּוֹעַ לֹא־יִבְעַר הַסִּנֵּה: (ד) וַיֵּרָא ה' כִּי סָר לְרַאֲוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנִּינִי: (יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָאֱלֹהִים מִי אֲנִי כִּי אֵלֶךְ אֶל־פָּרְעֹה וְכִי אוֹצִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: (יב) וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לִּךָ הָאוֹת כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאָךְ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה:

14. רש"י שמות פרק ג פסוק יב (פרשת שמות)

וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלושה חדשים שיצאו ממצרים. דבר אחר כי אהיה עמך וזה שתצליח בשליחותך לך ... שתקבלו התורה עליו והיא הזכות העומדת לישראל. ...

15. ספר החינוך - מצוה שו

משרשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב 'ירמיהו ל"ג, כ"ה' אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, וכמו שאמר השם למשה שמות ג', י"ב וזה לך האות כי אנכי שלחתך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, ופירוש הפסוק כלומר, הוציאך אותם ממצרים יהיה לך אות שתעבדון את האלהים על ההר הזה, כלומר שתקבלו התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם. וענין גדול הוא להם, יותר מן החירות מעבדות, ולכן יעשה השם למשה אות צאתם מעבדות לקבלת התורה, כי התפל עושין אות לעולם אל העיקר: ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה

מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת:

16. שמות פרק טו פסוק יג - יח (פרשת בשלח)

(יג) נתינת בחסדך עס-נו גאלת גהלת בעזך אל-גנה קדשך: (יד) שמעו עמים ירגזון תיל אמו ישובי פלשת: (טו) אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל ישובי כנען: (טז) תפל עליהם אמתה ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עד-יעבר עמך ה' עד-יעבר עס-נו קניית: (יז) תבאמו ותטעמו בקר נחלתך מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני פוננו ידיך: (יח) ה' ואלה לעלם ועד:

17. שמות פרק טז פסוק ג (פרשת בשלח)

(ג) ויאמרו אללם בני ישראל מיתן מותנו ביד-ה' בארץ מצרים בשבתנו על-סיר הבשר באכלנו לחם לשבע כיי-הוצאתם אתנו אל-המדבר הזה להמית את-כל-הקהל הזה ברעב: ס... (לב) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' מלא העמר ממנו למשמרת לדדתיכם למען יראו את-הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציאי אתכם מארץ מצרים: (לג) ויאמר משה אל-אהרן קח צנצנת אחת ותן-שמה מלא-העמר מן והנח אתו לפני ה' למשמרת לדדתיכם: (לד) כאשר צוה ה' אל-משה ויניח אהרן לפני העדת למשמרת: (לה) ובני ישראל אכלו את-המין ארבעים שנה עד-באם אל-ארץ נושבת את-המין אכלו עד-באם אל-קצה ארץ כנען: (לו) והעמר אשרית האפה הוא: פ

18. שמות פרק יז (פרשת בשלח)

(א) ויסעו כל-עדת בני-ישראל ממדבר-סין למסעיהם על-פי ה' ויחנו ברפידים ואין מים לשפת העם: (ב) וירב העם עם-משה ויאמרו תנו-לנו מים ונשתה ויאמר להם משה מה-תריבון עמלי מה-תנסון את-ה': (ג) ויצאמא שם העם למים ויגלן העם על-משה ויאמר למה זה העליתנו ממצרים להמית אתי ואת-בני ואת-מקני בצמא: (ד) ויצעק משה אל-ה' לאמר מה אעשה לעם הזה עוד מעט וסקלני: (ה) ויאמר ה' אל-משה עבר לפני העם וקח אתך מזקני ישראל ומשח אשר הכית בו את-היאר קח בידך והלכת: (ו) הנני עמד לפניך ואשמע עלי-הצור בחרב והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם וינעש כן משה לעיני זקני ישראל: (ז) ויקרא שם המקום מסה ומריבה על-ריבו בני ישראל ועל נסתם את-ה' לאמר הניש ה' בקרבנו אם-אין: פ (ח) ויבא עמלק ויילחם עם-ישראל ברפידים: (ט) ויאמר משה אל-יהושע בסר-לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מתור אנכי נצב על-ראש הגבעה ומטה האלהים בידי: (י) וינעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה: (יא) והנה כאשר נרים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יגיש ידו וגבר עמלק: (יב) וידי משה כבדים וינקחו-אבן וישעו סתתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה אחר ומזה אחר ויהי ידיו אמונה עד-בא השמש: (יג) ויחלש יהושע את-עמלק ואת-עמו לפי-חרב: פ (יד) ויאמר ה' אל-משה כתב זאת זכרון פסוק ושם באוני יהושע כיי-מחה אמת-זכר עמלק מתחת השמים: (טו) ויכן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי: (טז) ויאמר כיי-יד על-כס לך מלחמה לך בעמלק מדר דר: פ

19. רש"י שמות פרק יז פסוק טז (פרשת בשלח)

כי יד על כס יה - ידו של הקדוש ברוך הוא הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית, ומהו כס, ולא נאמר כסא, ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקדוש ברוך הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם, ...

20. רש"י דברים פרק כה פסוק יח (פרשת כי תצא)

כל הנחשלים אחריו - חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענן פולטן:

21. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נ עמוד א

והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, אטו האידנא לאו אחד הוא? - אמר רבי אחא בר חנינא: לא כעולם הזה העולם הבא; העולם הזה, על בשורות טובות ואמר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות ואמר ברוך דיין האמת. לעולם הבא - כולו הטוב והמטיב. ושמו אחד, מאי אחד, אטו האידנא לאו שמו אחד הוא? - אמר רב נחמן בר יצחק: לא כעולם הזה העולם הבא; העולם הזה - נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד - נקרא ביו"ד ה"י, ונכתב ביו"ד ה"י. סבר רבא למדרשה בפירקא. אמר ליה ההוא סבא: לעלם כתיב, רבי אבינא רמי: כתיב, זה שמי לעלם, וזה זכרי לדר דר. אמר הקדוש ברוך הוא: לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א, ונקרא אני באל"ף דל"ת.